

Kan vi ta en alvorsprat om laks?

Engasjementet for villaksen er inspirerende stort for oss som har denne fantastiske skapningen som arbeidsområde, og vi tar gjerne en prat om den. Den har gjennom tidene betydd svært mye for vår identitet, verdiskaping, kultur og naturopplevelser. Mystikken rundt dens kompliserte livsløp, dens livskraft og styrke, dens sølvglitrende ytre og delikate indre bidrar forståelig nok også til dens høye status. Det er bare så tragisk at det jevnt over blir stadig færre av dem. Meningene om hva dette skyldes og om utviklingen kan snus er mange, sterke og ofte svært delte. Nettopp derfor har jeg størst tro på at de tiltak som kommer som et resultat av dialog, kunnskap og samarbeid kan gi gode resultater for villaksen. Og det til tross for at jeg sjelden får det akkurat slik jeg selv ønsker og heller ikke helt kan forstå at politikerne ikke prioriter villaksen høyere.

Dialog og samarbeide på overordnet nivå gir resultater

Alene er man ikke særlig nytenkende. Interessant blir det først der ulike meninger luftes, ny kunnskap etableres og tiltak settes i verk. Se bare på et par eksempler under.

I Villaksutvalget (NOU 1999:9) satt landets ulike lakseinteresser for første gang rundt samme bord. Hensikten var blant annet å etablere en omforent situasjonsforståelse og å foreslå strategier og tiltak for å bedre situasjonen for villaksen. Dialogen i utvalget var nok langt fra enkel! Men den ga resultater. Sammen la de på vesentlige punkt fram enstemmige forslag til tiltak. Mest kjent er forslaget om å opprette nasjonale laksevassdrag og – fjorder. Stortinget vedtok – etter langvarige demokratiske prosesser og avveininger – beskyttelsesregimet. Ikke akkurat så omfattende som Villaksutvalget foreslo og heller ikke akkurat sånn jeg ønsket. Men en milepæl for forvaltningen av villaksen ble det.

For vel en uke siden la "Gullestad utvalget" fram sin rapport Effektiv og bærekraftig arealbruk i havbruksnæringen – areal til begjær. (<http://www.regjeringen.no/nb/dep/fkd.html>). Også i dette utvalget var flere med sprikende syn representert, men innstillingen er enstemmig. Det gir forslagene spesielt stor tyngde. Selv om hovedfokuset i dette arbeidet var havbruksnæringa kan flere av forslagene få stor positiv betydning for villaksen. De enstemmige forslagene utsettes nå for demokratiske prosesser. De endelige tiltakene blir derfor neppe akkurat slik verken utvalget ønsker eller slik jeg håper på, men sånn er for de fleste i et demokrati.

Ikke bare tilbakegang for villaksen

Villaksen er generelt i sterkt tilbakegang. Det er det overordnede og godt dokumenterte bildet, og det har gyldighet for store deler av villaksens utbredelsesområde. Årsakene bak tilbakegangen er sammensatte, og det at de både varierer i styrke mellom regioner og over tid kompliserer bildet. I Hordaland er for eksempel villaksstammene i alvorlig krise, hovedsakelig på grunn av mye lakslus og rømt oppdrettslaks. På det sure Sørlandet som for få år siden var uten villaks foregår det nå et utstrakt

laksefiske takket være stor kalkingsinnsats. Tanalaksen overbeskattes og flere delbestander står der i fare for utryddelse. Mens innsiget av villaks til de store elvene i Trøndelag ser bedre ut. (utfyllende bilde finnes på <http://www.vitenskapsradet.no/>.) Derfor er laksepraten i Hardanger forskjellig fra den langs Tana.

I dag prates det laks i Trøndelag

Laksedialog Trøndelag har invitert til «stordialog» i dag. Her skal politikere og lakseinteresser som til daglig står langt fra hverandre møtes, de skal lytte til hverandres meninger og – i beste fall – enes om viktige lokale tiltak for villaksen. Det er kjempebra at de prater sammen, men la det bare ikke stoppe der.

Uenige namdalinger har lange tradisjoner for å kunne prate sammen om laks. De har også gjennom en rekke prosjekter også bevist at det lar seg gjøre å samarbeide seg imellom, med forskere og forvatning for blant annet å få mer kunnskap om villaksen og rømt oppdrettslaks i Namsen. Nå er vi for eksempel temmelig sikker på at gytebestanden av villaks er tilstrekkelig tallrik til at produksjonskapasiteten i Namsen utnyttes. Større usikkerhet henger ennå ved kunnskapen om rømt oppdrettslaks. Ivrige, sjø- og elvefiske interesser, oppdrettere, forvaltere og forskere skal nå sammen forsøke å etablere et sikrere kunnskapsgrunnlag. Påvises det mye rømt oppdrettslaks og genetiske endringer på villaksen må dramatiske tiltak gjøres også lokalt. Påvises det motsatte vil det bidra til å redusere den nå berettigede frykten for villaksens framtid.

Rømt oppdrettslaks og mye lakselus skader villaksen og det er dystre prognoser forskere tegner for framtida. Det er blant flere også oppriktig interesserte lakseoppdrettere bak initiativet til samarbeidet i Namdalen. Dette lover godt, og det er nå opp til næringa å legge tilstrekkelig kraft inn i det lokale samarbeidet for villaksen. Det må vises at samarbeid gir resultater!

Kunnskapscenter for laks og vannmiljø er en nasjonal samarbeidsarena, og alle er velkommen hit for en lakseprat.